

Alternativ skolplan

Vänsterpartiet i Stockholms stadshus

Antagen av representantskapsmöte Stockholms stad 2009-03-31

Allas rätt till kunskap – en skola för alla!

Innehållsförteckning

1.	Rätten till kunskap.....	1
2.	Kunskapsuppföljning.....	2
3.	Särskilt stöd	3
4.	Särskola.....	4
5.	Språkutveckling	5
6.	Förskola – rätten till en bra start i livet.....	7
7.	Skolbarnsomsorg – rätten till en trygg helhet i vardagen..	8
8.	Gymnasieskolan.....	9
9.	Rätten till ett livslångt lärande	10
10.	Folkbildningen.....	11
11.	Resurser – hur ska de fördelas?.....	11
12.	Elevernas välbefinnande är en förutsättning för lärande	13
13.	Kultur i skolan	14
14.	Staden måste ställa krav på de privat drivna skolorna	15
15.	Delaktighet och inflytande över sin kunskapsutveckling	17

1. Rätten till kunskap

För vänsterpartiet är det självklart att alla barn och ungdomar har rätt till kunskap och utbildning, oavsett social bakgrund. Alla barn och ungdomar har rätt att få kunskap så att de kan klara kommande studier och arbeten. Alla barn och ungdomar har också rätt att få kunskap så att de kan göra sina röster hörda, muntligt och skriftligt, och kritiskt granska all information som omger dem i samhället. Detta är grundläggande demokratiska rättigheter.

Lärande är en social process där samspelet mellan människor är avgörande. Barn och ungdomar lär sig genom meningsfullt samspel med vuxna och kamrater. Kunskap ser vi som mer än faktakunskaper. Det handlar om bildning i bred bemärkelse, t.ex. att söka kunskap och kritiskt ifrågasätta och att samspela med andra för gemensamma mål – det handlar om att växa som människa och utveckla en mångfald av färdigheter.

Det största problemet med dagens skola är att alltför många elever inte får dessa breda kunskaper. Närmare 1/4 av alla elever går ut 9:an utan fullständiga betyg och över 1/10 är inte ens behöriga att söka till gymnasieskolan. Dessutom drabbar detta eleverna på ett ojämlikt sätt, då majoriteten är barn till lågutbildade, invandrare eller fattiga föräldrar.

Skolan kan inte kompensera för alla samhällets orättvisor, men den kan vara en utjämnande kraft, som ger barn och ungdomar en så lika start i livet som möjligt, oavsett föräldrar. Längre fungerade också skolan utjämnande. Idag är det inte längre så och skillnaderna mellan olika grupper av elever ökar och segregationen har tilltagit. Spridningen i betyg mellan elever från familjer med olika utbildning och inkomst ökade markant från början av 90-talet till början av 2000-talet.¹

Det går dock att skapa en skola där alla elever når målen oavsett bakgrund och bostadsområde. Forskningen visar tydligt att skolan kan göra större skillnad för hur det går än den sociala bakgrunden och att riktigt bra skolor mer än väl kan kompensera för klasskillnaderna. I en skola som sätter kunskapen i centrum, har högt ställda förväntningar på eleverna, följer upp vad eleverna kan och bygger förtroendefulla relationer lär sig eleverna t.ex. mer, än i en skola där man inte arbetar på detta sätt.²

Det främsta målet med vår skolpolitik är därför riktigt bra skolor för alla elever, så att alla barn och ungdomar kan få den kunskap de har rätt till. Skolpolitiken måste präglas av att det är skolans kvalitet som avgör hur det går för eleverna – inte deras sociala, biologiska eller etniska bakgrund eller det område där de bor. Allt för ofta diskuteras elevers skolresultat i termer av deras egna egenskaper, i stället för skolans.

Förskollärare, lärare, fritidspedagoger och annan personal i förskola och skola är oerhört viktiga och kan verkligen göra skillnad. Rektorernas och förskolechefernas förutsättningar för att kunna vara goda pedagogiska ledare måste uppmärksammas. Vi bygger vår skolpolitik på en positiv människosyn, där vi förutsätter att alla kan utvecklas och att alla har möjlighet att nå skolans kunskapsmål. Elever som möts av höga förväntningar, får vara aktiva under skoldagen och ständigt får samspela med både vuxna och andra barn kan lyfta sig till oanade nivåer. I en sådan skola är det goda relationer mellan elever, skolpersonal och föräldrar. Eleverna får studiero och det råder

¹ Se LO-utredningen *Betyg och bakgrund*, författad av Erik Mohlin.

² Se t.ex. Lennart Grosin *Sammanfattning av forskningen om effekter av skoltillhörighet och det pedagogiska och sociala klimatet (PESOK) i framgångsrika skolor*, 2003, och *Skolklimat, prestation och anpassning i 21 mellan- och 20 högstadieskolor*, 2004.

en god arbetsmiljö. Vi tror att alla elever kan ha ”fallenhet för studier” som det ofta heter i argumentationen för elitiskolor, bara de får rätt förutsättningar.

Förslag på åtgärder:

- En kartläggning ska göras över varför så många elever inte får fullständiga betyg och varför resultaten ser så olika ut i olika delar av staden. Fokus i kartläggningen ska vara skolornas arbetssätt.
- Stockholms stad ska ta fram en strategi för att alla elever ska få fullständiga betyg när de lämnar grundskolan.

2. Kunskapsuppföljning

Att nå skolans kunskapsmål är en rättighet för alla barn. Det finns en radikal sprängkraft redan i dagens läroplaner och kursplaner. I kursplanerna finns mål för vad eleverna ska kunna. Dessa mål definieras tydligt som *rättigheter*, ett garanterat minimum av kunskap som skolan är skyldig att ge eleverna. De som ska stå vid skampålen om målen inte nås är skolan och dess huvudman – inte eleven. Den som ska se till att vidta åtgärder för att förbättra resultaten är framförallt skolan, även om det ska ske i samspel, inte eleven eller familjen.

Om skolan ska kunna garantera att alla elever får lära sig det de har rätt till, så måste elevernas kunskapsutveckling följas upp från tidig ålder. I dagens svenska skola genomförs de flesta kunskapskontroller i senare åldrar. Det har fått till konsekvens att resurserna ofta sätts in för sent – på högstadiet och gymnasiet – trots att tidiga insatser ger de bästa resultaten. Genom tidiga avstämningar kan de elever tidigt uppmärksammas som skolan behöver ge särskilt stöd och stimulans.

Resultatet av den dagliga uppföljningen bör användas som ett av underlagen i en utvärdering av skolans prestation och ett instrument för skolan att utvecklas. Fokus på kunskap och kunskapsuppföljning leder också till att eleverna lär sig mer och skolan får bättre resultat.

För att uppföljningen av elevernas kunskap ska vara rättvisande behövs tydliga mål för vad eleverna ska kunna i olika åldrar. Ett betygssystem med en mängd grader leder till att bedömningen blir svårare och mer godtycklig, med en mängd gränsdragningar. Dessutom blir det eleven som ensidigt i detalj ska bedömas, inte skolan.

För att följa elevernas kunskapsutveckling räcker det med uppnåendemål. Antingen har en elev nått ett mål eller också har hon/han inte gjort det; antingen har eleven en viss kompetens, eller också har hon/han det inte. Det är t.ex. så körkortsprovet är utformat: antingen bedöms man kunna köra bil och får sitt körkort, eller så måste man träna mer för att uppnå färdigheten. När ett visst mål i skolan är nått ställs siktet in på mer avancerade mål.

Förslag på åtgärder:

- Skapa en kommunal kunskapsuppföljning för Stockholms skolor, redan från de tidiga skolåren och i samtliga ämnen.
- Utveckla formerna för kontakten mellan lärare, elever och föräldrar så att alla kan följa kunskapsutvecklingen.
- Skolorna ska upprätta handlingsplaner där de visar hur resurserna ska användas för att se till att eleverna får den kunskap de har rätt till.

3. Särskilt stöd

I lagstiftningen om hjälp till elever med särskilda behov framgår det också tydligt att det är skolans skyldighet att ge alla barn den kunskap de har rätt till. Om skolan befarar att en elev inte kommer att nå målen ska olika former av stödåtgärder sättas in och skolan ska upprätta ett åtgärdsprogram för eleven.

Ansvar för detta ligger på skolan och dess rektor. Det är elevens behov som står i centrum, inte om skolan har råd eller inte. Specialpedagogiska insatser, upprättande av åtgärdsprogram, olika åtgärder för att eleverna ska nå kursplanens kunskapsmål, samt studiehundledning på modersmålet är *rättigheter*. Har skolan inte möjlighet att genomföra detta måste resurserna omfördelas, inom skolan eller inom kommunen. På sikt måste pedagogik och lärandemiljö utvecklas så att behoven kan mötas inom ordinarie budget i alla skolor.

Om lagstiftningen följs innebär det såväl en omfattande omfördelning av samhällets resurser som en spännande pedagogisk utveckling för att möta alla barns behov, istället för som idag ett ensidigt fokus på att ställa mer krav på barnen och mer ordning och reda.³ Barnen är inga pusselbitar som ska passa in i skolans fasta mall, utan skolan ska vara så flexibel att den kan passa till varje enskilt barns behov.

De flesta skolor upprättar visserligen åtgärdsprogram, men de har ofta stora brister:⁴

- Det görs sällan ordentliga utredningar innan åtgärderna sätts in.
- Elevernas brister är det som står i centrum, inte hur pedagogik eller skolmiljö kan förändras.
- Elevens svaga sidor lyfts fram oftare än de starka.
- Elever och föräldrar saknar ofta inflytande över åtgärderna.

Dessutom är de åtgärder som sätts in ofta särskiljande. Eleverna placeras i särskilda undervisningsgrupper, trots att detta är en åtgärd som bara ska tas till när andra lösningar prövats och utvärderats. Målet måste istället vara att skapa en lärandemiljö som passar alla. Det gäller även barn med olika funktionsnedsättningar.

Enligt skolinspektörernas rapport finns det ett stort behov av handledning för personalen som inte tillgodoses på grund av ekonomiska orsaker och brist på handledare. Specialpedagogisk personal används oftast som speciallärare och mer sällan som stöd eller handledare till övriga lärare för att utveckla undervisningen för att svara mot de enskilda elevernas behov. De specialpedagogiska resurserna måste användas för att öka kunskapen om hur elever i behov av särskilt stöd kan integreras i ordinarie verksamheter. Åtgärderna måste sättas in i socialt sammanhang, riktas mot pedagogik, skolmiljö och hur skolan möter den enskilda eleven och gruppen. Åtgärderna ska systematiskt utvärderas.

Skolan ska verka för att stödja eleverna utanför klassrumsmiljön. Detta kan ske med läxhjälp och annat vuxenstöd.

³ I den nya skolplanen för Stockholms stad – ”Skola i världsklass” – som den borgerliga majoriteten tagit fram är den enda åtgärden för elever med svårigheter att dessa får extra tid och specialundervisning. Ingenting tas upp om att utveckla pedagogik och lärandemiljö för att möta dessa barns behov.

⁴ Se t.ex. Lisa Asp-Onsjö. *Åtgärdsprogram – dokument eller verktyg? En fallstudie i en kommun*, 2006 och Ingela Andersson, *Elevenplanen som text – om identitet, genus, makt och styrning i skolans elevdokumentation*, 2007. Se även Eva Hjärne och Roger Säljö, *Att platsa i en skola för alla, elevhälsa och förhandling om normalitet i en svensk skola*, 2008, som undersöker hur elevhälsoteam arbetar. De kommer också bl.a. fram till att det oftast är eleven, inte pedagogiken, som problematiseras.

Fysisk tillgänglighet är en grundförutsättning för inkludering av elever med funktionsnedsättningar. Inte bara undervisningslokalerna utan också exempelvis skolbibliotek, matsal, expedition, vaktmästeri, aula och skolgård måste vara tillgängliga. Tillgängligheten måste också omfatta elever med synnedsättning, hörselnedsättning, allergier samt elever med kognitiva svårigheter. Först då kan åtgärderna bli ett redskap för att förändra skolans pedagogik och miljö så att så många barn som möjligt inkluderas.

Vi går då från fokus på barnens tillkortakommanden till fokus på att utveckla goda lärandemiljöer, där alla barn och elever kan utvecklas och lära. Barnet ingår i och lär sig i en miljö, där hon eller han har relationer med andra. Den miljön kan utvecklas och förändras och det är skolans ansvar att utveckla metoder, miljö och organisation för att hjälpa eleverna att nå så långt som möjligt.

Förslag på åtgärder:

- Läroplanernas och kursplanernas krav på rätt till kunskap ska följas, vilket innebär att det är skolan och dess huvudman som ansvarar för att se till att alla elever når kursplanernas uppnåendemål. Varje skola måste visa hur resurser används och pedagogik och lärandemiljö utvecklas för att detta ska uppfyllas.
- Stockholms stad ska systematiskt utvärdera åtgärdsprogram och stödinsatser.
- Skolan ska tillhandahålla läxhjälp.
- Åtgärdsprogrammen ska grundas på pedagogisk kartläggning, ha utvärderingsbara mål, och fokusera på skolmiljö och pedagogik, liksom grupp- och organisationsnivå (inte ensidigt individfokus).
- Staden måste följa upp inkludering, studieresultat och trivsel i skolan för elever med funktionsnedsättningar.
- Finansiering av åtgärder för tillgänglighet i grundskolan måste tas fram.
- Särskiljande lösningar måste tydligt motiveras med barnets bästa. Det måste visas att inkluderande lösningar provats utan att nå tillräckligt resultat.
- Ge skolorna resurser så att mindre klasser kan skapas.

4. Särskola

Vänsterpartiet vill behålla särskolan som en egen skolform. Eleverna i särskolan har rätt till lärare och skolledare med specialpedagogisk kompetens. Det finns exempel på oerhört lyckad integration av särskoleelever i klasser i den ordinarie grundskolan och den möjligheten menar vi ska finnas kvar. Vi tror att mer resurser i form av kunskap måste tillföras om den vanliga grund- och gymnasieskolan i stort ska ha möjlighet att ge alla särskoleelever den stimulans de behöver för att utvecklas maximalt.

Samtidigt vill vi verka för en ökad integration mellan särskola och andra skolformer. Särskolan ska självfallet ha sina lokaler på grund- och gymnasieskolorna. Vi tror också på att integrera elever från de olika skolformerna mer än vad som görs idag, t.ex. i form av gemensamma projekt där eleverna kan samarbeta med varandra.

Tyvärr har det funnits en tidigare tradition som framförallt betonat omvårdnaden när det gällt begåvningsmässigt funktionsnedsatta, men ställt förväntningarna lågt när det gällt förväntad utveckling och lärande. I särskolan är det därför än mer viktigt att betona att alla barn och ungdomar kan utvecklas och lära sig och att förväntningarna på alla elever måste vara högt ställda.

Förslag på åtgärder:

- Behåll särskolan som en egen skolform.
- Stöd projekt för att utveckla integration och samarbete mellan särskolan å ena sidan och grund- och gymnasieskolan å andra sidan.
- Skapa en kommungemensam kunskapsuppföljning och kvalitetsutveckling av särskolans pedagogik.
- Alla elever som är behov av särskilt stöd oavsett skolform ska ha ett uppföljningsbart åtgärdsprogram.
- Kontinuerlig kompetensutveckling för all personal i särskolan, även för elevassistenterna.

5. Språkutveckling

Idag har ungefär 17 % av alla elever i Sverige utländsk bakgrund – en andel som ökar år för år. I storstadsområdena är andelen betydligt högre. I Stockholms stad har över 30 % av eleverna ett annat modersmål än svenska. I många förortsområden är mer än hälften av eleverna flerspråkiga, med Rinkeby som den ena motpolen, där 96-98% har ett annat modersmål än svenska och Bromma som den andra motpolen, där drygt 10 % har ett annat modersmål än svenska.

Denna utveckling är inget unikt svenskt, utan en följd av globaliseringen. Inte bara kapitalet har blivit allt mer globaliserat utan också arbetskraften. Allt fler människor rör sig mellan nationerna vare sig det handlar om ett hopp om ett bättre liv, om att flytta dit jobben finns eller om att fly undan krig och katastrofer.

De flerspråkiga eleverna är alltså en betydande och växande del av eleverna i de svenska skolorna. Samtidigt visar statistik från Skolverket tydligt att dessa elever missgynnas. De får i genomsnitt sämre skolresultat och har svårare att komma in på gymnasieskolan och högskolan, än andra elever. Av elever med svensk bakgrund är det ca 1/10, som inte är behöriga till gymnasieskolan.⁵ Av elever med utländsk bakgrund saknar ca 1/5 behörighet. Av dem som kommit till Sverige någon gång under skolåldern saknar 45 % behörighet.

Det kan kanske tyckas naturligt att elever som brottas med att lära sig ett nytt språk halkar efter i skolan. Sant, men samtidigt visar internationell forskning att flerspråkiga barn kan lyckas minst lika bra som infödda enspråkiga och att utbildningens utformning kan spela större roll för framgång än social bakgrund även för dessa elever.⁶

En väl fungerande modersmålsundervisning är en av de faktorer som kan hjälpa flerspråkiga barn att lyckas i skolan. Ett välutvecklat modersmål gör det lättare att lära in ett nytt språk och gör att elevernas begreppsutveckling inte halkar efter. Ett erkännande av modersmålet och en positiv attityd kan spela roll för att stärka elevens utveckling. Om eleven däremot uppmanas att bara tala svenska i skolan uppfattas det som ett tvång, vilket skapar motstånd mot skolan. Detta är viktigt att komma ihåg, eftersom det då och då framträder kommunpolitiker och rektorer som vill förbjuda elever att tala modersmål under skoltid. Från de borgerliga partierna är det också svenskan som lyfts fram i retoriken – till exempel krav på språktest och kanon av svensk litteratur.

En svensk undersökning stödjer också dessa slutsatser. Elever som läst modersmål under hela skoltiden fått både bättre ämneskunskaper och språkbehärskning, samt har en mer positiv syn på såväl modersmålet som på att själva vara tvåspråkiga.⁷

⁵ För behörighet till gymnasiet krävs i dagsläget att eleven blivit godkänd i svenska, engelska och matematik.

⁶ Wayne P. Thomas, Virginia Collier, *School Effectiveness for Language Minority Students*, 1997

⁷ Margreth Hill *Invandrarbarns möjligheter : om hemspråksundervisning och språkutveckling*, 1996

Mer försök och forskning om ämnesundervisning på modersmålet är önskvärt också i den svenska skolan, men är inte alltid så lätt att genomföra. I de flesta skolor med många flerspråkiga elever finns en mängd olika modersmål representerade. Det är inte ovanligt med tio olika språk, eller fler, i samma klass. Det finns dock alltid sätt att låta eleverna använda modersmålet så långt det är möjligt:

- Eleverna kan få läsa texter om ett ämne på sitt eget språk, som förförståelse.
- Eleverna kan få skriva tankar om ett ämne, kladdar, tankekartor, stolpar på sitt eget språk.
- Eleverna kan få läsa på valfritt språk under läslektioner
- Eleverna kan först få skriva texter på modersmålet och sedan översätta dessa till svenska. Språket blir då inte ett hinder för tänkandet. När de sedan ska översätta till svenska har de redan ett färdigt ämnesinnehåll att arbeta med.

En annan faktor som kan hjälpa de flerspråkiga barnen är att hela skolan med start i förskolan genomsyras av språkutvecklande arbetssätt. Den tid eleverna läser ämnet svenska är alldeles otillräcklig för att flerspråkiga elever ska komma ifatt de infödda elevernas språkutveckling. Samtidigt blir en ämnesundervisning, utan ett språkutvecklande perspektiv, ofta obegriplig för många flerspråkiga elever. Med en genomtänkt språkpolicy för skolan, där krafterna samordnas kan istället ämnesundervisningen aktivt användas för språkutveckling, samtidigt som lärare i svenska/svenska som andraspråk aktivt kan understödja ämnesinläringen. Här fyller även skolbiblioteken en viktig funktion för språkövning och språkutveckling i det svenska språket och i modersmålen.

Forskning visar att ett språk lärs in bäst i ett autentiskt sammanhang och i ett aktivt användande där eleverna lyssnar, talar, läser och skriver.⁸ Här kan kunniga andraspråklärare verkligen komma till sin rätt för att utveckla hela skolans arbetssätt. Dynamiken i inläringen blir en helt annan, än när andraspråksundervisningen pågår som något isolerat, vid sidan av. För många lärare är detta redan idag en självklarhet. Däremot saknas en samlad strategi för skolan, vilket de stora skillnaderna i resultat mellan en- och flerspråkiga elever visar.

Förslag på åtgärder:

- Stockholms stad ska ha en språkpolicy för alla skolor med flerspråkiga elever. I denna måste det framgå hur skolorna arbetar med att få in ett språkutvecklande arbete i all undervisning. Detta måste redovisas av skolornas huvudmän och följas upp vid stadens skolinspektioner.
- För att elever med annat modersmål ska kunna få en så bra skolgång som möjligt bör ämnesundervisningen på modersmål utökas och språkutvecklande undervisning genomföras i alla ämnen.
- Modersmålsundervisningen i skolan ska utvecklas och alla elever som behöver studiehandledning, ämnesstöd på modersmålet, ska få den rätten.
- Säkra att alla barn som har rätt till modersmålsstöd i förskolan får det.
- Stockholms stad ska ställa krav på lärarutbildningen så att alla lärare som utbildas lär sig om språkutvecklande arbetssätt, oavsett vilket ämne de ska undervisa i.
- Ekonomiskt stöd riktat till skolor med flerspråkiga elever, för att täcka behovet av kompetens i svenska som andraspråk, såväl som resurser för modersmålsundervisning, studiehandledning och auktoriserade tolkar. Fortbildning för ämneslärare i flerspråkiga skolor.

⁸ Pauline Gibbons, *Stärk språket, stärk lärande*, 2006

6. Förskola – rätten till en bra start i livet

Ett viktigt argument när förskolan byggdes ut var att tillåta båda föräldrarna att förvärvsarbeta eller studera, vilket möjliggjorde för många kvinnor att komma in på arbetsmarknaden. Det är fortfarande viktigt att försvara en bra förskola av detta skäl. Det viktigaste argumentet för förskolan idag är dock dess pedagogiska funktion. Vi har kommit så långt så att förskolan måste ses som en rättighet för främst barnet, inte föräldrarna. Därför är det självklart att även barn till arbetslösa, sjukskrivna eller föräldralediga föräldrar ska ha lika stor rätt till förskolan som andra barn.

I förskoleåldern grundläggs individens möjligheter inom samtliga utvecklingsområden, sociala, känslomässiga och kreativa såväl som de kunskapsbetonade. Förskolan ska möta de höga krav som det innebär att grundlägga det livslånga lärandet samt att tillsammans med hemmet erbjuda optimala förutsättningar för barnets utveckling till en solidarisk, tolerant och ansvarskännande person. Föräldrarna är centrala för barnets kunskapsutveckling. Förskolan ska därför arbeta för en aktiv föräldramedverkan.

Barnets lärande i förskoleåldern ska fokusera på relationer och det sociala samspelet mellan barnpedagog men även barn-barn. Arbetet ska utgå från barnets naturliga lärande i leken men även följas av ett metodiskt och analytiskt uppföljningsarbete från förskolepedagogen. Genuspedagogik ska säkra såväl flickors som pojkars utveckling. Det centrala ska vara respekt för barnets ”själv” – dennes rätt till en personlig och autentisk kunskap. Barnet har rätt att skapa sig en egen identitet och möjligheter till ett framtida kritiskt tänkande, istället för en normativt påklistrad ”fasadkunskap”, som får barnet att känna sig främmande inför det den lär sig och som på sikt kommer att försvåra barnets inläring⁹.

Det är viktigt att förskolan stödjer barnets språkliga och matematiska utveckling. Med ett bra stöd för barnets kunskapsutveckling under förskoleåren kan de sociala skillnaderna i kunskapsutveckling utjämnas betydligt inför skolstarten. Genom förskolans arbete skapas även större möjligheter för ett rejält preventionsarbete. Det förutsätter dock att förskolan och dess pedagogik får en förstärkt status genom krav på utbildade pedagoger vars arbete ska bygga på forskning och erfarenhet. Barnets miljö är också viktigt i form av lokaler, gårdar och barngruppers storlek. För stora barngrupp leder ofta till ett mer ofredat samspel och kan bidra till en ljudnivå som tröttnar ut barnet genom störande brus istället för barnets nödvändiga stimulans.

Förslag på åtgärder:

- Förskolans status ska höjas, bland annat genom att alla barn ska ha rätt till en förskoleplats med utbildade pedagoger.
- Alla förskolor ska arbeta med genuspedagogik.
- Förskolans arbete ska utgå från forskning och erfarenhet.
- Småbarnsgruppernas storlek ska inte överstiga 14 barn och storbarnsgrupperna ska inte vara större än 18 barn.
- Målet på sikt ska vara 12 barn i småbarnsgrupperna och 16 barn i storbarnsgrupperna.
- Ökad tillgång till alternativa pedagogiska modeller inom den kommunala förskolan.
- Stopp för vinstdrivande utövare.
- Förskolan ska arbeta för en aktiv föräldramedverkan.
- Förskolans organisation ska bygga på närhetsprincipen.

⁹ Karsten Hundeide, *Piaget i Skolan*, 1989

7. Skolbarnsomsorg – rätten till en trygg helhet i vardagen

Skolbarnsomsorg är en övergripande beteckning på verksamheter som riktar sig till barn efter skoltid och under lov upp till tolvårsålder. Hit hör *Fritidshem* som är en pedagogisk gruppverksamhet för inskrivna barn, utifrån barnens behov och utifrån de behov föräldrarna har på grund av sina arbets- eller studietider. Den öppna *fritidsverksamheten* riktar sig till lite äldre barn och är en öppen verksamhet.

För att skolbarnen ska få en trygghet i sin vardag är det betydelsefullt att de ”institutioner” som finns kring barnet är väl integrerade med varandra. Skolbarnsomsorgens uppgift är att komplettera skolan i arbetet med att stödja barnets utveckling och erbjuda barnen en meningsfull fritid. Den läroplan som är obligatorisk för skolan och förskoleklassen ska så långt som möjligt tillämpas av fritidshemmen. Den gemensamma läroplanen ska stödja integrationen av förskoleklassen, den obligatoriska skolan och fritidshemmen.

Ovanstående riktlinjer kring skolbarnsomsorgens uppgifter är tydliga. Trots detta visar regelbundna utvärderingar att skolbarnsomsorgen är kraftigt eftersatt efter år av nedskärningar, i synnerhet för målgruppen 10-12-åringar. De allra flesta barn i Stockholm går på fritidshem som tillhör skolan de går i. Endast tre procent av barnen i förskoleklass och fem procent av barnen i årskurs 3 har annan omsorg än fritidshem, till exempel familjedaghem, släkting och syskon.¹⁰ Tillgången till skolbarnsomsorg är dock socialt snedfördelad. Enligt Skolverket utnyttjar föräldrar med kort utbildning i lägre grad skolbarnsomsorgen än föräldrar med högre utbildning. En förklaring till detta kan vara avgifterna.

Föräldrar med kort utbildning har i allmänhet mindre ekonomiska marginaler än högutbildade och därmed större skäl att avstå från fritidshem till sitt barn även sedan maxtaxa införts.¹¹ Metoder för att motverka detta kan vara att införa en nolltaxa och på så vis undvika att en stor grupp av unga i riskzonen lämnas utan tillsyn. Vi måste också slå vakt om att alla barn har rätt att delta, även barn till arbetslösa eller föräldralediga föräldrar. Andra viktiga åtgärder är att öka skolbarnsomsorgens pedagogiska status, se över lokaler, verksamheter och gruppstorlekar.

Förslag på åtgärder:

- Inför nolltaxa för all skolbarnsomsorg.
- Barngrupperna ska ha en lämplig sammansättning och storlek och lokalerna ska vara ändamålsenliga.
- Integrationen mellan skolbarnsomsorgen och skolan ska avse personal, lokaler och den pedagogiska verksamheten.
- Skolbarnsomsorgens likabehandlingsplaner ska följas upp och uppdateras.
- Krav på fritidspedagogutbildning för berörd personal.
- Verksamheten ska genomsyras av barn och föräldrars delaktighet.

¹⁰ *Skolundersökning i förskoleklass och skolår 3 och tillhörande fritidshem 2007*, Utrednings- och statistikkontoret, Stockholms stad.

¹¹ *Barns omsorg 2005, rapport 307*, Skolverket, 2007

8. Gymnasieskolan

Nuvarande inriktning av gymnasiepolitiken kännetecknas av sänkta ambitioner, tydligare uppdelning mellan teoretiska och praktiska program och den kommer att göra det svårare för elever att komma in på gymnasiet. I den gymnasieutredning 2008 är detta några av de viktigaste inslagen.

Högskolebehörigheten, dvs. möjligheten att efter avslutad gymnasieskola fortsätta till högskolan, kommer inte som tidigare att vara obligatorisk på alla program. Det är endast på de studieförberedande programmen som detta kommer att gälla. Det påstås att alla inte behöver högskolebehörighet och att dessa ”teoretiska” krav är så höga att många elever inte klarar av att nå upp till dem och därför hoppar av. Vi går emot alla dessa påståenden. För det första är högskolestudier något som allt fler kommer att behöva i framtiden. För det andra anser vi att undervisningen måste förbättras så att fler klarar sina studier. Vi anser inte att sänkta krav är någon lösning. Dessutom är kraven för högskolebehörighet inte särskilt höga.

Den tydligare uppdelningen av gymnasieskolan i en praktisk och en teoretisk del är en återgång till gamla tider. Den motsvarar inte hur människor fungerar. Människor är inte uppdelade i sådana som lär med huvudet och sådana som lär med händerna, som en borgerlig partiledare framförde i en valrörelse nyligen. Människor behöver både teori och praktik. I takt med den vetenskapliga och tekniska utvecklingen förändras arbetslivet så att allt fler behöver såväl teoretiskt som praktiskt kunnande.

I stället för betyg i tre behörighetsgivande ämnen för att komma in på gymnasieskolan kommer det att krävas betyg i åtta eller tolv. Med tanke på att mer än en fjärdedel av eleverna lämnar grundskolan utan fullständiga betyg riskerar denna förändring att lämna fler elever utan möjlighet till gymnasiestudier. Det grundproblem som regeringen tror sig lösa handlar om grundskolans bristande förmåga. Men det är långt ifrån säkert att ”dynamiska effekter” kommer att avhjälpa detta. Tanken är förmodligen att skärpta krav kommer att leda till att elever och lärare i grundskolan skärper sig och lägger på ett extra kol. Vi tror inte att detta kommer att lösa hela grundskolans problem. För att göra det krävs i stället insatser riktade direkt till grundskolan och förskolan.

Förutom ovan nämnda problem är gymnasieutredningen otydlig om hur man ska hantera elever som inte lyckas i grundskolan. Tidigare har dessa elever slussats vidare till det individuella programmet i gymnasiet. I det nya förslaget ska en del av dessa elever i stället stanna kvar i grundskolan ytterligare ett år medan en del ska erbjudas ett individuellt alternativ i gymnasieskolan. Detta kommer leda till att grundskolan som inte fullt ut klarar sitt uppdrag idag kommer att få ännu större problem att hantera, samtidigt som en variant av individuella programmet lever kvar.

Gymnasieutredningen innehåller så många fel och oklarheter att den bör göras om efter helt nya riktlinjer. Det handlar om en skola där fler elever ska lära sig mer – inte mindre. Där högskolebehörighet ska bli möjlig för fler - inte färre. Grundskolans problem kan inte lösas genom att göra gymnasieskolan tillgänglig för färre.

Förslag på åtgärder:

- Stockholms stad ska kräva att gymnasieutredningen görs om.
- Gymnasieskolan ska uppmuntra elever till höga ambitioner. Alla som går ut gymnasieskolan ska därför kunna få behörighet till högskolan. Gymnasieskolan ska verka för att minska den sociala snedrekryteringen till högskolan.

9. Rätten till ett livslångt lärande

Vår grundsyn när det gäller utbildning är det livslånga lärandet. Dagens samhälle är föränderligt och kunskapsområdena vidgas ständigt. Livet igenom kommer vi att mötas av nya krav på kunskaper. Detta är ett av skälen till att det behövs en mångsidig och livaktig vuxenutbildning, där såväl komvux, folkhögskola och studieförbund ingår, som universitet och högskolor.

Det finns perioder i alla människors liv när det känns tungt och motigt. Ofta inträffar detta under tonåren. Mitt i den värsta hormonstormen förväntas en ung människa välja hur framtiden ska se ut. Hon/han ska gå ut grundskolan med höga betyg, tillräckligt höga för att fritt kunna välja inriktning på gymnasiet så att framtida yrkesdrömmar kan förverkligas. Många klarar av detta, men långt ifrån alla. Även om kravet på skolan måste vara att 100 % ska klara målen, så måste den enskilda individen ha rätt att senare i livet ta igen studier som inte klarats av i ungdomen. Dessutom kräver förändringar i arbetslivet att även välutbildade ibland måste omskola sig. Idag står mer än en miljon människor i Sverige utan en fullständig gymnasiekompetens.

Dessvärre har vi under senare år sett nedskärningar inom komvux. Vi menar att Stockholms stad istället måste bygga ut vuxenutbildningen och satsa aktivt på att nå nya grupper av studerande, för att möta såväl enskilda människors som samhällets behov av kompetensutveckling. Vi anser också att vuxenutbildning, som all annan utbildning, i huvudsak ska drivas i offentlig och i folkrörelseregi. Det kan finnas undantag, som exempelvis hantverksutbildning, men grunden ska vara kommunal. Det ska vara möjligt att läsa in hela grundskolan och gymnasieskolan, vilket kräver ett studiestöd som ger fler möjlighet till vuxenstudier. Vidare ska det vara möjligt att läsa upp sina betyg och läsa in olika kurser för att nå högskolebehörighet.

Många flyktingungdomar hamnar i en problematisk situation och faller ibland emellan stolarna. De som kommer till Sverige under de senare tonåren, när de är 15 år eller äldre, hinner ofta inte lära sig tillräckligt med svenska för att klara gymnasieskolans individuella program (där elever får möjlighet att läsa in betygen i svenska, engelska och matematik). Många ungdomar är för gamla för gymnasiet, men för unga för SFI (svenska för invandrare – för vuxna invandrare). Det behövs speciella lösningar för dessa ungdomar. För många av dem handlar det inte om att få en andra chans, utan om att överhuvudtaget få en första chans. Efter en förberedande utbildning på IT-slussen skulle folkhögskolorna kunna vara en väg att utveckla en utbildning som leder vidare till fortsatta studier eller arbete.

Det är viktigt att SFI finns kvar i kommunal regi och att Stockholms stad har huvudansvaret för utbildningen. Vi vill att det ska finnas SFI-verksamheter som kombinerar studier med praktik eller deltidsarbete, men det ska också finnas alternativ som innebär heltidsstudier, för dem som vill ha en intensivare studietakt. Modersmållärare ska finnas i verksamheten för att kunna förklara vissa moment i undervisningen och kunna ge samhällsintroduktionen på hemspråket.

Vi ser SFI som en utbildning och vänder oss därför emot att ansvaret för SFI flyttas från utbildningsnämnden till socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden. Verksamheten förlorar därmed kontakten med skolvärlden. Risken för en lärarflykt är stor och värdefull kompetens kan gå förlorad. Språk är en merit och ett krav för jobb men också en förutsättning för ett aktivt medborgarskap och för deltagande i samhällslivet. Många SFI-elever har inte försörjningsstöd och många tar CSN-lån. Det är inte rimligt att SFI blir en sysselsättning i väntan på första bästa jobb. Vi vet att språkkunskaperna inte nödvändigtvis utvecklas på de arbetsplatser som eleverna kommer till. Vi vet också att när konjunkturen vänder är dessa elever de första att bli av med sina jobb.

Förslag på åtgärder:

- Mer resurser till komvux i Stockholm, där borgarna har dragit ned resurserna avsevärt.
- Skapa utbildningsvägar som är anpassade för flyktingungdomar som kommer till Sverige under de senare skolåren.
- Svenska för invandrare ska bedrivas i kommunal regi och ge möjlighet till både deltids- och heltidsstudier, samt till möjligheten att kombinera studier med yrkespraktik. SFI ska ligga under utbildningsnämnden och vara en utbildning – inte en arbetsmarknadsåtgärd.
- Skapa många vägar in i högskolan direkt från gymnasieskolan men också genom goda möjligheter till komplettering senare i livet.

10.Folkbildningen

Det fria och frivilliga folkbildningsarbetet bär en lång och betydelsefull tradition nära förbunden med folkrörelserna. Det handlar främst om studieförbunden och folkhögskolan men också om kulturinstitutioner, bibliotek, museer m.m.

Folkhögskolan fyller också en viktig roll inom vuxenutbildningen. Den riktar sig ofta till särskilt utsatta och i utbildningshänseende eftersatta grupper. Den erbjuder också alternativa former av pedagogik som ett viktigt komplement till gymnasieskola, komvux och högskola.

Den folkbildande verksamheten har under senare år drabbats av allvarliga nedskärningar. Det är därför särskilt viktigt att försvara folkbildningens betydelse för folkrörelserna, demokratin och som resurs för dem som missgynnats av det reguljära skolväsendet.

Förslag på åtgärder:

- Folkbildningen ska ges utökade resurser.
- Folkhögskolorna ska få större möjligheter att hjälpa elever som inte klarar av den reguljära utbildningen.

11.Resurser – hur ska de fördelas?

En viktig förutsättning för en skola för alla är att de gemensamma resurserna fördelas på ett sätt som både är tydligt och rättvist. Tydligheten är viktig, dels för att kunna utvärdera om resurserna styrs dit där de gör mest nytta, dels för att både medborgare och personal ska ha god kunskap om hur fördelningssystemet ser ut och fungerar. Ett rättvist resursfördelningssystem är en självklarhet, då det handlar om att ge de barn som behöver mest stöd de allra bästa förutsättningar för att lyckas i skolan.

I Stockholm fördelas resurser enligt två huvudspår: en skolschablon/skolpeng för alla, kombinerat med ett tilläggsanslag utifrån socioekonomiska faktorer. Alla fördelningssystem har för- och nackdelar, så även det system som Stockholm använder sig av. Det finns fördelar med att en relativt stor del av resurserna fördelas utifrån socioekonomiska faktorer. Elever som har sämre förkunskaper har större behov av stöd i form av t.ex. språkutbildning, specialpedagogisk hjälp, stöd på modersmål och hjälp med läsläsning, vilket medför ökade kostnader för skolorna. Det finns dock exempel på stora ekonomiska stödinsatser, t.ex. delar av storstadssatsningen, som inte alls bidragit till att förbättra resultaten. Det är därför viktigt att koppla stödet till en uppföljning där skolorna tydligt redovisar hur de använder resurserna på ett sådant sätt så att skillnaderna utjämnas.

En nackdel är att elever med andra svårigheter, som neuropsykiatriska svårigheter, faller utanför systemet, vilket vissa skolor upplever som orättvist, då dessa elever också har rätt till och behov

av stöd för att klara av sin skolsituation. En möjlighet är att synliggöra den del av schablonen som avser särskilt stöd genom att särredovisa detta belopp. En kartläggning av kostnaderna för insatser i denna elevgrupp skulle kunna visa om beloppet behöver höjas. Ett system där skolor kan ansöka om resurser för enskilda elever med svårigheter riskerar dock att medföra ett ansökningsförfarande, som innebär en omfattande administration för att säkerställa att resurserna går till de elever som verkligen har de största behoven av stöd och inte till de skolor som bäst lyckas med att formulera sina elevers stödbehov.

Dagens skolsystem präglas av begreppet valfrihet, som visar sig väldigt problematiskt när det ska omsättas i praktiken. Vi vill inte ta bort möjligheten för familjer att få välja den skola man önskar, men utvecklingen måste gå mot att alla skolor får samma förutsättningar att bli attraktiva för de familjer som bor i närheten. Tyvärr har många års skolutveckling präglats av ett marknadstänkande, som innebär att det ansetts helt relevant att familjer röstar med fötterna och alltså väljer bort den närliggande skolan, om man bedömer att en annan verkar bättre, istället för att säkra alla skolors kvalitet.

Forskning har visat att föräldrars och elevers val av skola inte alls är så fritt som förespråkarna vill göra gällande. I en doktorsavhandling av Charlotte Skawonius *Välja eller hamna* delar 21 familjer i Stockholm med sig av sitt förhållningssätt till skolan. Så länge inte alla skolor är lika bra behöver föräldrar få veta vilka de bästa skolorna är. Samtidigt har de som bäst behöver den kunskapen svårast att skaffa den. Även om de har informationen kan de inte alltid utnyttja den. Information om utbudet behövs alltså, men med ett ”fritt” skolval kan samhället aldrig garantera alla barn en likvärdig utbildning. Vi delar forskarens syn när hon skriver att ”en lösning jag kan se, är att alla skolor är lika bra, och allra helst ännu bättre, i områden där familjer bor, som har begränsade möjligheter att sätta sig in i skolsystemet eller använda sig av det.”¹²

Alla kommunala skolor ska få de resurser och det stöd som krävs för att ingen familj ska känna behov av att välja bort den kommunala skolan som ligger närmast hemmet; det valet ska istället vara det självklara. Närheten till skolan betyder mycket, inte minst för de yngre eleverna. Sammanhållningen och tryggheten i bostadsområdet ökar när barnen som bor i området träffar och lär känna varandra i skolan och föräldrarna får de bästa förutsättningar för att lära känna varandra och på olika sätt kunna stödja och uppmuntra både de egna och andras barn att utvecklas på ett positivt sätt.

Det är nödvändigt att stadsdelsnämnderna återtar ansvaret för grundskolorna, eftersom skolan är en viktig del av närsamhället. Stadsdelsnämnden kan som huvudman på ett kompetent sätt integrera förskola, skola, socialtjänst och preventionsarbete. Sammantaget ger det en bred kompetens i det elevvårdande arbetet. Genom att lyfta bort skolan och lägga den under utbildningsnämnden försvåras samordnings- och integrationsarbetet.

Förslag på åtgärder:

- Det socioekonomiska tillägget ska bevaras och förstärkas, så att resurserna fördelas efter behoven.
- Stadsdelsnämnderna ska återfå områdesansvaret för grundskolan, särskolan, skolbarnsomsorgen och mellanstadieverksamheten utifrån en helhetssyn på barns bästa. Mål och resultatuppföljning behöver däremot vara gemensamt för kommunen.
- En översyn ska göras över hur resurser fördelas mellan olika skolår. Resurser som satsas tidigt, i förskola och skolans tidiga år, ger ofta störst nytta när det gäller att stödja elevernas kunskapsutveckling.

¹² Charlotte Skawonius *Välja eller hamna: Det praktiska sinnet, familjens val och elevers spridning på grundskolor*, 2005

12. Elevernas välbefinnande är en förutsättning för lärande

Alltför många unga mår idag psykiskt och fysiskt dåligt.¹³ De behöver snabbt fångas upp innan ohälsan har gått för långt. För att detta ska vara möjligt måste varje skola ha ett elevhälsoteam bestående av skolsköterska, skolkurator/psykolog och skolläkare. Alla skolor behöver ha skolsköterska och skolkurator och kunna få tillgång till skolläkare och psykolog vid behov. Skolans elevhälsoarbete ska vara förebyggande och systematiskt integrerat i skolans alla verksamheter. En väl utbyggd skolhälsovård är en förutsättning för att alla elever ska må bra och lyckas i skolan. Andra viktiga förutsättningar för en god hälsa är att motion ska vara en naturlig del av skoldagen, likaväl som goda, näringsriktiga luncher. Vi menar också att luncherna ska vara avgiftsfria även under gymnasietiden. Även frukost i skolan kan vara en viktig del i ett hälsofrämjande arbete.

En orsak till ohälsan är att många skolor misslyckas med sina elever. Elever som inte tillåts att klara skolans mål, som därför inte kommer in på gymnasieskolan eller hoppar av gymnasieskolan i förtid mår ofta dåligt. En av de viktigaste preventiva åtgärderna är därför att se till att alla elever får lyckas. I en skola för alla kommer en mindre andel att må dåligt.

Många barn mår dåligt till följd av mobbning och kränkande behandling. Här måste skolorna tydligt visa att inga former av kränkande behandling eller mobbning får förekomma. Skolk som riskfaktor ska uppmärksammas och insatser sättas in för att eleverna ska delta i skolarbetet. Ett barnperspektiv ska upprätthållas även i arbetet mot skolk, d.v.s. i första hand ska eleven få komma till tals när det gäller orsaken till skolket. I arbetet mot mobbning ska evidensbaserade metoder användas.

Elever som mår dåligt klarar inte alltid av att leva upp till skolans krav. Många lärare efterlyser därför förhållningssätt för ett samspel mellan skolan och hemmet, med elevens behov i fokus. Där man förstärker de skyddsfaktorer som en pedagogisk verksamhet kan erbjuda. Med tillit mellan lärare och föräldrar blir det lättare att hitta gemensamma lösningar, där också eleven rådfrågas och görs delaktig.

I läroplanens portalparagraf står det tydligt att skolan ska arbeta aktivt för jämställdhet mellan könen. Vi menar att jämställdhetsarbetet ska genomsyra all verksamhet i skolan och skolbarnsomsorgen och integreras i alla ämnen. Vid sidan av det ordinarie arbetet ska det också finnas tid för konkret jämställdhetsarbete med utbildade genuspedagoger.

Livskunskap ska vara ett obligatoriskt ämne från förskoleklass och uppåt. I livskunskap kan det bland annat ingå olika etiska frågeställningar, hur människor behandlar varandra, konfliktlösning, att värna sin integritet, sex- och samlevnadsundervisning och diskussioner i tjej- och killgrupper. Många barn och ungdomar saknar idag forum för att diskutera dessa frågeställningar, som är avgörande när de ska forma sin egen identitet, i samspel med andra. En satsning på genuspedagogik och livskunskap kommer att stärka elevernas självförtroende och vara ett effektivt sätt att förebygga mobbning och öka tryggheten på skolorna.

Allt fler barn och ungdomar är utsatta för begränsningar i sin livsföring på grund av att de lever i familjer från hederskulturer. Skolan måste bli bättre på att uppmärksamma dessa problem för de enskilda eleverna och vidta åtgärder när det behövs. Hedersproblematiken är mycket komplex och för att skolans personal ska kunna vidta rätt åtgärder krävs utbildning och uppföljning.

¹³ Se t.ex. BRIS-rapporten 2008. Där konstateras det att en växande andel av de samtal som kommer till BRIS rör psykisk ohälsa. BRIS hänvisar också till andra undersökningar som visar att 10-15% av barn och unga lider av psykisk ohälsa och att den psykiska ohälsan bland barn och ungdomar försämrats.

Samarbete med socialtjänsten och fritidsverksamhet är en förutsättning för att barn och ungdomar i riskzonen ska få hjälp i tid. Oftast har de misslyckats i grundskolan och aldrig börjat eller hoppat av gymnasieskolan. Risken är stor att de helt förlorar kontrollen över sina liv och börjar med missbruk eller kriminalitet.

Det är socialtjänsten och skolan som har det direkta ansvaret att fånga upp dessa ungdomar och se till att de får verktygen att förändra sina liv, ett hopp om en framtid utan kriminalitet och chans att läsa upp sina betyg. Målet ska vara att de får motivation att skaffa sig en utbildning som leder till ett bra arbete. Riktade åtgärdsprogram behöver tas fram i samverkan mellan stadsdelsnämnderna, socialtjänst- och arbetsmarknadsnämnden och utbildningsnämnden för att kunna erbjuda attraktiva strukturerade heltidsprogram för dessa ungdomar. Programmen ska innefatta mentorsstöd från yrkesverksamma, fritidsaktiviteter samt utbildning och praktik inom yrkesområden som leder till anställning. Även föräldrastöd ska ingå i programmet.

En annan grupp elever som kan behöva extra stöd är de som är nyanlända flyktingar. En del flyktingfamiljer bor i genomgångsbostäder, flyttar runt eller bor på hotell. Många föräldrar kan lida av posttraumatiskt stressyndrom. Elever som lever under sådana omständigheter kan ha svårt att koncentrera sig på skolan. Staden måste undersöka deras skolgång för att säkra att de får det stöd de behöver av skolan och på fritiden i samverkan med flyktingmottagningen.

Förslag på åtgärder:

- Stockholms stad ska anställa fler kuratorer, sköterskor, läkare och psykologer till skolorna. Stockholms stad ska ställa krav på att det finns kuratorer och skolsköterskor på alla skolor.
- Skolmaten ska vara avgiftsfri även i gymnasieskolan.
- Livskunskap ska införas som ett obligatoriskt ämne på alla skolor.
- Återta satsningen på genuspedagogik.
- Åtgärdsprogram ska tas fram av skolan i samarbete med socialtjänsten och stadsdelarnas fritidsverksamhet för att stödja ungdomar i riskzonen.
- Alla skolor ska ha en policy för en förtroendefull samverkan med föräldrar och elever.

13. Kultur i skolan

Alla elever ha rätt att ta del av kulturutbudet och själva få rätten att aktivt delta i olika skapande processer. Undervisning i estetiska ämnen ska lyftas fram på alla stadier. Alla barn och unga har rätt att uttrycka sig konstnärligt. Skolan måste låta den skapande delen av människan växa.

Kulturpedagoger ska finnas i skolan. Även professionella kulturarbetare ska kunna verka i skolan och medverka till att konsterna integreras i undervisningen för att göra den mer lustfylld, underlätta lärande och skapa nya kunskaper. Eleverna ska få tillgång till teater, konst, dans, musik, litteratur och annan professionell konst genom skolan varje termin, utan kostnad för den enskilda eleven. Skolbibliotek ska vara obligatoriskt och skrivas in i skollagen. Skolan bör öka samarbetet med kulturskolan, som ska finnas i alla kommuner. Kulturskolans avgifter bör sänkas och på sikt tas bort. Kulturskolan kan samarbeta med den ordinarie skolan.

Förslag till åtgärder

- Det ska vara obligatoriskt för alla skolor att ha fungerande skolbibliotek.
- Fler kulturpedagoger ska anställas och kulturarbetare bör bjudas in till att delta i skolans arbete.
- Alla barn i förskolan och skolan ska få professionella kulturupplevelser varje termin.
- Samarbetet mellan skolan och kulturskolan ska öka.

14. Staden måste ställa krav på de privat drivna skolorna

Stockholm behöver bra kommunala skolor som ligger nära barnens hem. För vänsterpartiet är det självklart att vi ska ha en likvärdig skola över hela landet. Alla skolor finansieras i dag av skattemedel och de ska därför i huvudsak drivas i offentlig regi. Den pågående privatiseringen av grund- och gymnasieskolan är förödande av flera skäl, inte bara för att skattemedel används till privata vinster på bekostnad av elevernas utbildning. Vi vill varna för en upplösning av det gemensamma skolsystemet, där möjligheterna att styra skolan allt mer lämnas över till marknadskrafterna.

Privatiseringen och det fria skolvalet har medfört att skolorna blivit allt mer segregerade. Idag råder en ojämn konkurrens. Den kommunala skolan har ett skolpliktsansvar och är skyldig att ta emot alla barn från sitt närområde. Friskolorna – eller de privat drivna skolorna som vi föredrar att kalla dem¹⁴ – däremot kan välja att ha en kö och ur den kön plocka in så många elever som man önskar för ett optimalt resursutnyttjande. De kommunala skolorna får därmed svårt att planera sin verksamhet från den ena terminen till den andra, då skolan inte vet hur många elever de kommer att ha nästa termin. Det leder till hastiga förändringar och sammanslagna klasser vilket i sin tur skapar A- och B-skolor. Pågående privatiseringar hotar även att slå ut kommunala skolor helt eftersom det inte finns någon gräns för hur många privat drivna skolor som får etablera sig inom ett område. Ett exempel är Västbodaskolan i Farsta som med kort varsel lades ned sommaren 2007. Elevantalet är begränsat, skattemedel likaså, men de är alltid eleverna och de kommunala skolorna som får betala priset.

Det ”fria” skolvalet och konkurrensen om gymnasieplatser gör att elevernas resvägar ökar och stora områden i förorterna kan komma att sakna gymnasieskolor, vilket bidrar till att förorterna blir mindre levande och utarmas på kommunal service. Det förekommer också att elever som inte lyckats i en privat driven skola på olika sätt ”uppmuntras” att söka sig till sin kommunala hemskola, inte sällan med motiveringen att den kommunala skolan har bättre förutsättningar. De privat drivna skolorna drar sig på detta sätt undan sitt ansvar att ge eleven nödvändigt stöd när behoven blir tydliga.

De vinstdrivande skolornas enda inkomstkälla är elevpengen och det är ur den vinsten måste skapas på något sätt. Ofta tvingas lärarna till ökat arbete, vilket är fallet inom skolkoncernen Vitttra, där också lönerna är lägre än snittet.¹⁵ Det förekommer också att privat drivna skolor sparar in på lokaler, skolgårdar, skolbibliotek eller på skolhälsovård.

Med en offentlig skola går det att driva en skolpolitik värd namnet. Offentlighetsprincipen gör att föräldrar och andra intresserade har rätt till insyn i skolans verksamhet. Väljare och politiker kan ställa krav på föräldrars och elevers rätt till inflytande över skolan. Med privat drivna skolor försvinner offentlighetsprincipen och den enda möjligheten att påverka är att ”rösta med fötterna”, d.v.s. byta skola; en möjlighet som många föräldrar tvekar att använda sig av när barnet väl har rotat sig eller redan bytt.

¹⁴ Egentligen bör de kommunala skolorna kallas för friskolor, eftersom de är fria från den kommersialisering som präglar merparten av de privat drivna skolorna. De är också fria från religiös påverkan som endast finns i privat drivna skolor. De privat drivna skolorna är dock friskolor såtillvida att de är ”fria” från krav att ha skolgård, skolbibliotek, slöjdsal, matsal etc. dvs. det är frihet från företagarperspektiv och inte från elevperspektiv.

¹⁵ Se Klas Rönnbäcks rapport *Vinstdrivande skola – på lärares och elevers bekostnad? En undersökning av företaget Vitttra Utbildning AB*, 2004

Privat drivna skolor omfattas inte av offentlighetsprincipen. Detta kan medföra problem när det gäller arkivering av dokument som betyg. Stockholms stad bör föreslå de privat drivna skolorna att betygsdokument förvaras i kommunens arkiv.

Avknoppningssystem leder till att kommunala skolor säljas ut och omvandlas till privata företag. Det värde som byggts upp genom att skattemedel använts till att kompetensutveckla personal, utarbeta gemensamma system för stöd och uppföljning eller för att utveckla ledarskapet realiserar ut till lägstbjudande när en skola säljs ut. Flera rapporter bland annat från Sveriges kommuner och landsting och Statskontoret ifrågasätter lagligheten i avknoppningar av skolor. Just nu är avknoppningarna stoppade, men de kan mycket väl aktualiseras igen av en borgerlig majoritet.

En form av privat drivna skolor som vi ser extra allvarligt på är de religiösa skolorna. Enligt svensk skollag ska den svenska skolan vara icke-konfessionell. Det borde innebära att det inte är möjligt att starta och driva religiösa skolor i Sverige. Under de senaste åren har dock en hel mängd mer eller mindre uttalat religiösa privat drivna skolor startats. I Stockholm har vi sett både lycksökare inom friskolebranschen som gjort allt för att få ut maximal vinst från elevernas skolpeng och religiösa skolor som bryter mot läroplanens grundläggande värderingar. Trots detta är det bara de kommunala skolorna som blir granskade av Stockholms skolinspektörer medan de privat drivna skolorna slipper.

Segregationen har ökat och skillnaderna mellan olika skolors status är större än någonsin. Rörligheten bland elever gör det svårt att följa upp hur deras kunskaper utvecklas. Vidare blir det under dessa förhållanden närmast omöjligt att ta itu med svåra problem på skolan eftersom man då riskerar att flera föräldrar och deras barn röstar med fötterna och lämnar skolan. Vänsterpartiet menar att hela skolsituationen i Stockholms stad behöver ses över, så att alla barn garanteras en likvärdig och kvalitativ skolgång.

Förslag på åtgärder:

- Stockholms stad ska ställa samma krav på privat drivna skolor som på kommunala skolor. Det gäller bland annat krav på behöriga lärare, elevhälsovård, stöd till elever med särskilda behov och tillgång till skolgård, skolbibliotek och gymnastiksal.
- De skolor staden äger ska inte få privatiseras. Stockholms stad måste driva bra skolor över hela staden, för att säkra att alla barn har nära till en skola där de bor.
- Det ska finnas kommunala skolor i alla stadsdelar.
- Stockholms stads inspektörer måste granska alla skolor och se att ekonomi och pedagogik fungerar, både på privat drivna skolor och kommunala skolor.
- Inga religiösa skolor ska tillåtas i Stockholms stad.
- Stockholms stad ska kräva att lagstiftningen ändras, så att det blir möjligt för en kommun att säga nej till fler etableringar av privat drivna skolor.

15. Delaktighet och inflytande över sin kunskapsutveckling

Elevernas inflytande i skolan måste stärkas, så att betydligt fler elever engagerar sig i det egna lärandet och i skolans undervisning. Enligt skolinspektörernas rapport behöver begreppet inflytande definieras för att kunna följas upp bättre.

Medbestämmande, inflytande och delaktighet måste gälla såväl elever, föräldrar som skolans personal. Formerna kan variera från skola till skola.

Lärarnas ledarskap är viktigt för att uppmuntra eleverna till ökad delaktighet, särskilt på skolor med låga intagningspoäng där det enligt kvalitetsredovisningen är vanligt att elever tar för lite ansvar trots att de kan.

Eleverna har rätt att bli tagna på allvar. De lägger ned mycket tid på skolarbete och har rätt att få ordentlig respons på det de gör. Utvecklingssamtalen ska t.ex. vara ett forum för elevers inflytande. I samtalet mellan elev, skola och föräldrar ska det vara elevens utveckling som ska stå i centrum och vad skolan kan göra för att stödja denna. Om samtalet läggs upp på rätt sätt görs eleven naturligt delaktig i sin egen kunskapsutveckling och tränas i att göra sin röst hörd och att ställa krav.

Det talas mycket om skriftliga omdömen istället för elevens rätt till en seriös återkoppling på sitt arbete. Eleverna måste kontinuerligt få gensvar från lärarna, så att det vet hur de ligger till, vad de ska utveckla framöver och vad skolan kan göra för att stötta utvecklingen. När individuella utvecklingsplaner eller åtgärdsprogram skrivs i skolan ska självklart också eleven vara aktiv i arbetet. Ett annat sätt att stärka elevernas inflytande är att de får rätt att överklaga sina betyg.

Elever kan ha olika sätt att lära sig vilket lärarna också ska kunna ta hänsyn till. Det är därför viktigt att inte bara elevernas utan även lärarnas insatser utvärderas, eftersom de betyder mycket för resultaten i skolan.

Formerna för elevinflytande behöver utvecklas. Det är viktigt att eleverna som kollektiv görs delaktiga i sin skola, lär sig ta ansvar och driva frågor de tycker är viktiga samtidigt som skolan alltid har ansvar för att ge alla barn och unga rätt till kunskap och utbildning,

Förslag på åtgärder

- Formerna för elev-, föräldra- och personalinflytande ska utvecklas i alla skolformer. Sprid goda exempel.
- Alla elever ska ha en möjlighet att överklaga sitt betyg.
- Elevernas aktiva deltagande i utvecklingssamtal, individuella utvecklingsplaner och åtgärdsprogram ska säkras.